TREI PERSPECTIVE ASUPRA INTELIGENȚEI ARTIFICIALE: GEORGIANA CONSTANTIN-PARKE, ILINCA BERNEA ȘI CAROL SZABO

Autor: Redacția Syntopic | 21 ianuarie 2022

Cu ocazia celor două săptămâni dedicate temei inteligenței artificiale, redacția noastră a încercat să afle opinia unor personalitați cu privire la modul în care apariția noilor tehnologii va modifica raportarea noastră la lume și chiar la însuși conceptul de „umanitate”. Le mulțumim doamnelor Georgiana Constantin-Parke și Ilinca Bernea și domnului Carol Szabo pentru că au acceptat provocarea de a răspunde întrebărilor noastre!

1. Revoluția inteligenței artificiale a fost adesea calificată drept o a doua „revoluție industrială”. Sunteți de acord cu această etichetare și, dacă da, cum percepeți că a schimbat dezvoltarea sistemelor inteligente cursul dezvoltării sociale, economice, dar și culturale?

Georgiana Constantin-Parke: Denumirea de „revoluție industrială” este una folosită des atunci când se vorbește despre transformări ce au schimbat radical stilul, ritmul și nivelul de trai al oamenilor. Au apărut de-a lungul timpului mai multe asemenea schimbări, clasificate drept revoluții industriale; inventarea motorului cu abur, perioada dezvoltării științei și a producției în masă și tehnologia digitală. Subiectul revoluțiilor industriale poate genera discuții lungi și da naștere nevoii de a stabili parametri clari cu privire la definiția unei astfel de revoluții, împreună cu efectele ei asupra societății.

Inteligența artificială ne schimbă și ne va schimba viețile.

Din punct de vedere social, putem observa dependența noastră crescândă față de aceste sisteme inteligente. Unele cercetări vorbesc despre modul în care simpla căutare pe

Google ne modifică structura neuronala a creierului, acum nemaitrebuind să reținem informațiile ca atare, ci doar să știm unde și cum să le căutăm. Felul în care vorbim cu roboții – dar și faptul că există o astfel de comunicare cu acești „ne-oameni” – fie când ne prezintă o listă de servicii sau când solicitam verbal telefonului sau tabletei să ne găsească cel mai apropiat restaurant, vor avea efecte asupra dezvoltării noastre și a generațiilor viitoare.

Din punct de vedere economic, au loc multe schimbări la locurile de muncă, de la numărul angajaților, ce scade din ce în ce mai mult, la tipurile de slujbe existente. Din ce în ce mai mult, munca în mediul virtual sau hibrid este mult încurajată.

Din punct de vedere cultural, se simte o schimbare cu privire la felul în care privim statutul acestor „mașinării” în viața noastră. Vorbim despre drepturi, sentimente, chiar posibilitatea ca ele să dezvolte o conștiință de sine la un moment dat.

Dacă este sau nu posibil, viitorul ne va răspunde. Dar nu putem să nu ne gândim la aceste vremuri de transformare foloindu-ne de o abordare inter si multidisciplinară.

Ca orice alta unealtă folosită în cursul evoluției umane, inteligența artificială poate fi folosită atât în slujba binelui, cît și a răului. De aceea, poate că cel mai important lucru pentru viitor este să stabilim împreună care va fi drumul pe care vom merge cu aceste incredibile descoperiri ale minții omenești, cu un infinit orizont de progres al civilizației umane. Și să tratăm cu maximă responsabilitate riscurile folosirii acestor forțe atât de puternice în sfere aducătoare de dezastre.

Carol Szabo: Sistemele inteligente nu au încă decât un impact relativ redus. Dar nici revoluția industrială nu a avut un impact mare în primii 10 ani. Sistemele primitive, precum cele de recunoaștere vocală și alte sisteme similare de clasificare relativ primitivă sunt acum bine înțelese și larg răspândite și au, prin urmare, un oarecare impact, cum au avut manufacturile textile la începutul revoluției, dar trenurile și generalizarea producției de serie sunt cele care au schimbat lumea. În domeniul inteligenței artificiale, probabil că înțelegerea profundă a limbajului uman de către mașini va fi echivalentul acestei revoluții. Ne aflăm acum în pragul acestei etape, dar mai sunt obstacole mari de depășit.

Ilinca Bernea: Din ce am înțeles stând de vorbă cu cei care chiar se pricep, e destul de greu de definit și conceptualizat inteligența naturală. Cea artificială reprezintă capacitatea de auto-reglare și adaptare la mediu a unei mașini. Îmi vine în minte, anecdotic, scena dintr-o povestire din *Ciberiada* lui Stanislaw Lem cu o mașină inteligentă care greșea la calcule, dar avea orgolii. Se jignea dacă programatorul ei îi spunea că 3 + 3 nu fac 7. Acolo, inteligența se asocia cumva sensibilității. Nu putea fi concepută independent de ea. Saramago spunea despre computer că: „pe toate le știe și nimic nu înțelege”. Așadar inteligența, care e înțelegere, e ceva mai mult decât tehnică

de calcul sau organizare de informație.

2. Transumanismul susține că abilitățile umane pot fi „extinse” cu ajutorul unor sisteme artificiale, care pot varia de la proteze pentru membre la sisteme de stocare a gândurilor după moarte. Există uman dincolo de corp și pot sistemele inteligente constitui extensii ale sale?

Georgiana Constantin-Parke: Cred că viitorul umanității, fie el unul echilibrat sau unul antiutopic, este „la mâna definițiilor”.

Venind dintr-un mediu creștin, îmi vine în minte momentul în care Dumnezeu îi cere lui Adam să dea nume întregii creații. Ceea ce i se cere de fapt, prin punerea numelor, este să înțeleagă și apoi să sintetizeze esența întregii realități. Omul, creștin sau nu, este o ființă care simte nevoia să creeze și să definească. Dar, atunci când esența nu este înțeleasa sau are loc vreo greșeală în procesul de cugetare sintetică sau de exprimare a esențelor, se pot naște tragedii în istorie. Avem exemple multe, de la „rasa ariană” la „gândacii” din Ruanda.

Ce înseamnă om? Când devenim oameni, în momentul concepției sau în momentul nașterii? Când încetam să fim oameni ? Unde se ascunde esența omenescului?

Umanul există intra sau extracorporal? Sunt destui oameni care se folosesc eficient de proteze corporale fără să creeze polemici cu privire la propria identitate. Dar nu putem spune că avem bine delimitată natura ființei umane. Trăim într-o epoca în care multele protezări ale trupului omenesc ne aruncă în cugetări existențiale.

Ce pot spune eu este că acel „ceva”, pe care noi creștinii îl numim suflet, este un mister pe care știința încearcă să-l înțeleagă, dar nu reușește, însă suspectează existența măcar a unui echivalent al acestuia, iar religia noastră, din câte știu, îl păstrează în zona de mister a operei divine, relevându-i importanța în existența omului, om în care uniunea trup-suflet ne dă monumentalitatea și identitatea de cunună a creației divine.

Problemele apar, cum spuneam, atunci când încercăm să definim anumite lucruri fără să le înțelegem esența. De aceea, Biserica Ortodoxă, de exemplu, are Sfintele Taine, sacramente prin care simțim că ne apropiem de Creator, dar pe care nu le putem exprima deplin, și, atunci, din grija de a nu greși, ne smerim neîncercând să le definim (căci definiția noastră nu ar putea cuprinde întregul tainelor cosmice divine), ci, mai degrabă, să le trăim.

Cred că este important pentru o societate să adopte o atitudine decentă și echilibrată cu privire la multele problemele cu care se confruntă în planul ideatic al noutăților științifice, mai ales acum, în epoca experților. Să nu cădem în capcana de a crede că

suntem atotștiutori. Această formă de dogmatism științific este periculoasă.

Cred că, folosite responsabil, aceste sisteme inteligente ne pot oferi perspective favorabile nebănuite în planul dezvoltării umane, atât individuale, cât și la nivel planetar. Dar trebuie să avem grijă atunci când intram în domeniile ce pot aduce modificări pe care încă nu le înțelegem pe deplin.

Carol Szabo: Calculatorul de buzunar este o extensie primitivă a creierului, telefoanele mobile și sistemele inteligente sunt extensii mai puțin primitive. Dar uman înseamnă omenesc, implicit biologic și natural. Noțiunea se referă în primul rând la sistem de reacții sensibile ale individului. Cred că deja avem sisteme de calcul suficient de puternice pentru a simula sistemul nervos al unui om, deci, teoretic, am putea construi un om artificial, dar practic, acest lucru este departe din punct de vedere tehnologic, pentru că omul este rezultatul unor mici ajustări rezultate din experiența de viață a unui fond moștenit genetic. Astăzi știm să programăm sisteme artificiale să învețe, dar suntem departe de a le putea da un punct de plecare apropiat de structura minții umane, deci suntem departe de a putea reproduce sensibilitatea sau măcar lucruri mai simple cum este rațiunea sau modelul judecăților de valoare. Nici nu există un interes pentru asta. Calea biologică firească e mult mai plăcută și mai eficientă. Mă refer la producerea și educarea copiilor. Chiar dacă s-ar putea produce astfel de sisteme care să imite oamenii, care le-ar fi utilitatea? Deja există mult prea mulți oameni pe pământ. Aceleași probleme care apar în materie de conviețuire și conducere a oamenilor apar și cu sistemele inteligente. Sigur că se poate vorbi de problema umanizării unei mașini, dar aceea mașină nu există încă și probabil nu va exista niciodată, așa cum nu se produce și nu se va produce vreodată aur din plumb, cum visau alchimiștii, deși astăzi s-ar putea. Dar nu este eficient.

Ilinca Bernea: Întrebarea e ce e natural și ce e artificial în viața noastră contemporană. Noi nu mai trăim în natură, ci în medii de seră, hrana noastră e semi-artificializată, e hibridă, stilul nostru de viață e cvasi-artificial. Adaptarea, chiar dacă e un proces natural, se întâmplă întru cadru adeseori ne-natural sau chiar contra-natural.

Sigur că ne putem închipui că în scurt timp vor apărea sisteme computaționale atașate creierului uman, să zicem că inteligența artificială va fi ca un „supliment alimentar” pentru gândire, ca un stimulent, mintea se va conecta la mașini inteligente și va funcționa într-un regim hibrid. Procesul a fost demarat deja, în sensul în care trăim într-un climat produs pe cale tehnologică. Baudrillard, care este unul dintre cei mai pertinenți filosofi ai actualității, arată în lucrările sale că ne aflăm la a patra generație de simulări, că tot ceea ce numim noi lume, realitate socială, se bazează masiv pe simulacre.

3. Atribuirea calificativului „inteligent” unor sisteme artificiale aduce în discuție problema drepturilor, pe care, până de curând, nu le puteam privi decât conjugate cu natura ființelor umane sau cea a animalelor. Vor avea nevoie – sau au deja – mecanismele ce posedă inteligență artificială de drepturi?

Georgiana Constantin-Parke: Am mai discutat în trecut despre drepturile roboților. Este un subiect pe cât de interesant și des folosit în literatura SF, pe atât de important pentru generațiile prezente și viitoare.

Vorbim deja despre un precedent: robotul Sofia a primit cetățenia Arabiei Saudite. Pentru a fi cetățean, Sofia trebuie sa fie întâi, din punct de vedere juridic, persoană.

Trăim într-o lume în care există discuții cu privire la drepturile celor nenăscuți, cei care nu sunt considerați persoane decât după naștere. Sofia este o persoană fizica nenăscută. Deci precedentul a fost deja creat cu privire la drepturi, fie el unul simbolic sau nu.

Când vine vorba despre necesitatea de a acorda drepturi, nu este vorba neapărat despre conștiință de sine la modul abstract, ci mai degrabă despre posibilitatea unei ființe de a conștientiza suferința. Drepturile au în principiu scopul de a ține în viată, proteja și îmbunătăți existența unei entități. În cazul persoanelor fizice, calitatea vieții este importantă.

Dar Sofia nu este nici vie, nici născută, nici nu prezintă conștiință proprie. Și totuși are drepturi și este persoană.

Sunt multe de spus aici, dar mă limitez la faptul că observ o tendință generală de grabă. Ne grăbim mult. Ne-am grăbit să spunem că lobotomia îmbunătățește calitatea vieții persoanelor cu caracter haotic și am descoperit că de fapt le distruge viețile. Ne-am grăbit să spunem că apendicele nu are nici un rol în organism, ca să descoperim că de fapt populează sistemul digestiv cu bacterii bune. Ne grăbim să manipulam genele fără să ne alocam timpul necesar pentru a înțelege interacțiunea dintre ele. Ne grăbim să alocam drepturi unor entități nevii când nu am rezolvat încă problemele celor vii și nu am avut timp să discutam sau să ne gândim la consecințe.

Cred că în era vitezei trebuie să învățam să punem pe plan principal echilibrul și ne-graba, să promovăm discuțiile interdisciplinare și cugetarea dubitativă, precum și seriozitatea și responsabilitatea activității de cercetare.

Carol Szabo: În opinia mea, drepturile nu sunt legate de inteligență *per se*, ci de sensibilitate, care nu e posibilă fără un minimum de inteligență. Consider că drepturile reale sunt câștigate și menținute prin luptă permanentă, niciun drept real nu e acordat din senin. Atât timp cât mașinile nu se pot întreține singure și nu se pot reproduce și nu se pot lupta pentru ele, nu vor avea drepturi reale. Până când nu vor fi sensibile, nu vor avea capacitatea de a suferi, nici nu vor avea ce face cu ele, chiar dacă le-ar avea.

Ilinca Bernea: Există o formă de inteligență legată de viață și una care poate fi apanajul unor obiecte, a unor mașinării. Viața este condiționată de materia organică și de moarte. Acolo unde nu mai există moarte în sens organic, ci doar deteriorare și distrugere, nu mai putem vorbi nici de viață. Or drepturile sunt naturale, sunt ale ființei vii, care poate simți durere, plăcere, dorință.

Imagine: Unplash